

4. ЕКОНОМІКА, ПЛАНУВАННЯ І УПРАВЛІННЯ ГАЛУЗІ

УДК 330.342:167.1 Проф. Г.І. Башнянин, д-р екон. наук; доц. О.С. Вербова, канд. екон. наук; доц. Г.Є. Шпаргало, канд. екон. наук; асист. О.М. Швець, канд. екон. наук – Львівська КА; доц. Г.С. Третьак, канд. екон. наук – Львівський регіональний ін-тут державного управління УАДУ при Президентові України

ЕФЕКТИВНІСТЬ ДЕРЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНИХ, КООПЕРАТИВНИХ І ПРИВАТНИХ МІКРОЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ У ПЕРЕХІДНИХ ЕКОНОМІКАХ

Обґрунтовано основні принципи формування та здійснення дерегулювальної політики держави. Здійснюється порівняльний аналіз дерегулювальної ефективності і еластичності державних, кооперативних і приватних систем.

Prof. G.I. Bashnyanyn; assoc. prof. O.S. Verbova; assoc. prof. G.Ye. Schpargalo, asyst. O.M. Schvets – L'viv commercial academy; assoc. prof. G.S. Tretyak – Lviv regional institute of the state management UASM beside President of Ukraine

The effectiveness deregulation of the state, cooperative and privacy microeconomical systems in transitive economics

It is proves the general principles of forming and realization deregulational politics of state. In this article realizes the comparative analysis of deregulation effectiveness and elasticity state, cooperative and private systems.

I. Вступ

У світовій економічній науці проблема метрологічного (кількісного) аналізу ефективності дерегулювання економічних процесів аналізується переважно з позицій розвиненої ринкової економіки. На основі цього усталеним є загальний висновок про те, що дерегулювання здебільшого позитивно впливає на економіку чи окремі її сегменти. В сучасній українській економічній літературі проблема ефективності дерегулювальних процесів залишається мало дослідженою. Зокрема, не існує жодної фундаментальної праці, в якій би вона аналізувалася в контексті становлення та розвитку перехідної економіки. Здебільшого згадана проблема аналізується абстрактно або на матеріалі так званих зрілих чи розвинених економічних систем. В дослідженні ми прагнемо дослідити проблему ефективності дерегулювальних процесів у перехідних економіках, які формуються і розвиваються в напрямі становлення та розвитку змішаних систем, тобто ринково-державних та державно-ринкових систем.

Пропонована стаття відрізняється від аналогічних досліджень як у зарубіжній, так і вітчизняній економічній літературі як минулого, так і сучасного етапу розвитку економічної науки.

II. Постановка завдання

Метою нашої статті є виявлення загальних методологічних підходів до метрологічного відображення дерегулювальної ефективності функціонування таких соціально-економічних типів систем, як державні, кооперативні і приватні шляхом порівняльного аналізу.

III. Результати

Політика держави у сфері дерегулювання повинна бути диференційованою. В одних сферах національної мікроекономічної системи дерегулювання повинна "заходити" глибше і далі (в часі і в інтенсивності), а в інших, навпаки, не так глибоко і не так далеко. Кооперативні системи сучасної вітчизняної економіки і є тим сектором, в якому розвиток процесів дерегулювання повинен бути менш інтенсивним, ніж в державному (колишньому державному), і менш довготривалим.

Якщо в даному контексті робити порівняльний аналіз трьох основних секторів сучасної перехідної вітчизняної економіки – державного, кооперативного і приватного, – то можна сформулювати такі узагальнені теоретичні положення. По-перше, за ступенем інтенсивності дерегулювання економічних процесів це повинні бути сектори, відповідно, детенсивного, екстенсивного, інтенсивного дерегулювання. Кооперативний сектор має екстенсивне дерегулювання, в ньому процеси дерегулювання не повинні заходити надто глибоко, як, наприклад, у державному секторі. А приватний сектор – це сектор з інтенсивним дерегулюванням, оскільки у ньому процеси дерегулювання найбільше можуть супроводжуватися віддаленими негативними економічними наслідками (рис. 1-3).

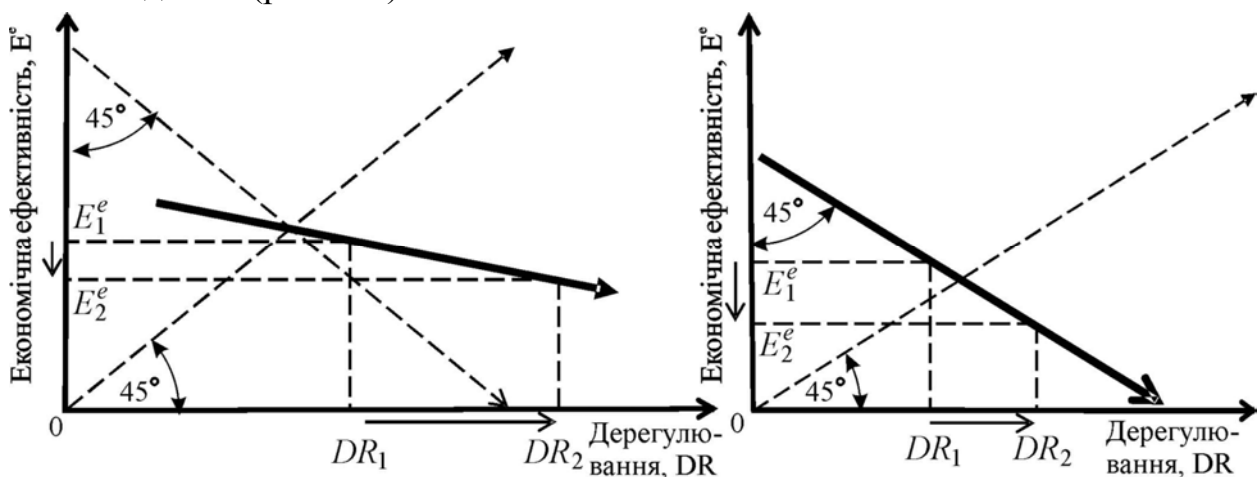

Рис. 1, 2. Детенсивне та екстенсивне дерегулювання державного сектора національної мікроекономічної системи (гіпердовготривалий варіант)

Тобто, гіпердинамічні (найвіддаленіші) економічні наслідки негативного порядку подальшого поглиблення процесів дерегулювання в приватному секторі будуть найзначнішими, в кооперативному – середніми, а в державному – найнезначнішими. Цю теоретичну і практичну обставину повинна враховувати практика розвитку дерегулювальних процесів у перехідних економіках. Інтенсивність розвитку процесів дерегулювання повинна диференціюватися з врахуванням початкового рівня регулювання тих чи інших систем.

Однак наш аналіз цієї практики в перехідний період розвитку вітчизняної економіки свідчить, що здебільшого дерегулювання діє шаблонно, без врахування специфіки економічної системи. На даний момент в Україні відбувається тотальне дерегулювання економічних процесів у усіх економічних системах без винятку. Таке тотальне дерегулювання (чи гіпердерегулювання) має значні негативні економічні ефекти гіпервіддаленого (гіпердинамічного) порядку. Однак вони через вказані вище причини непомітні і без допомоги економічної теорії побачити і зафіксувати їх у відносному і абсолютному вимірі неможливо.

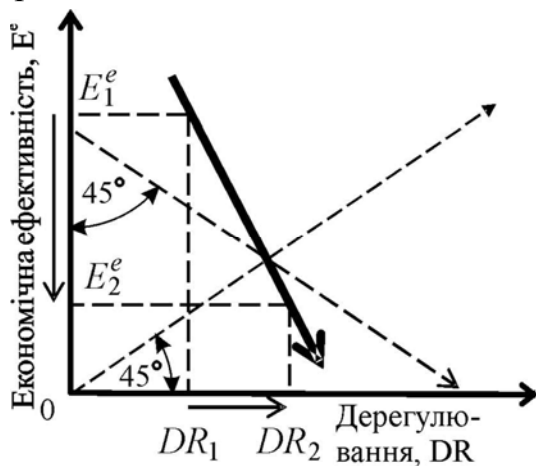

Рис. 3. Інтенсивне дерегулювання приватного сектора національної мікроекономічної системи (гіпердовготривалий варіант)

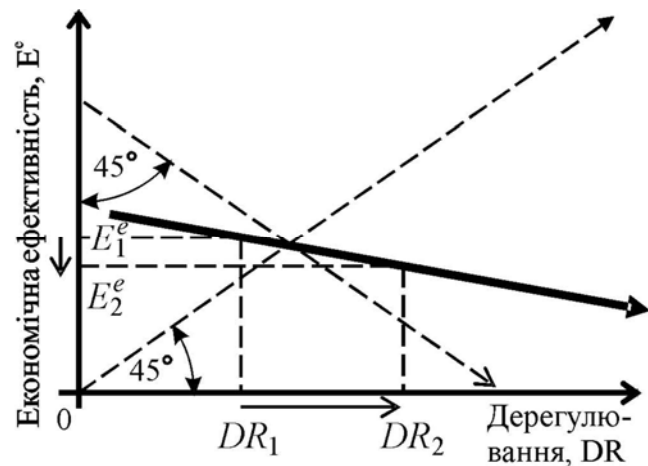

Рис. 4. Квazічутливість державних економічних систем до зміни рівня дерегулювання (варіант гіпердовготривалого ринкового періоду)

По-друге, державні, кооперативні і приватні економічні системи в сучасній перехідній економіці України відрізняються не тільки початковим рівнем регулювання, але й ступенем чутливості до зміни рівня дерегулювання, що не може не враховувати практика господарювання (як і, звичайно, компаративістська економічна теорія).

Наголошуємо, що дане теоретичне дослідження є компаративістським. Основна мета автора – зробити порівняльний теоретичний (саме теоретичний, а не емпіричний) аналіз різних економічних систем, пріоритетними з яких є системи кооперативного порядку. Такий компаративістський аналіз дає нам змогу вникнути у власну специфіку кооперативних економічних систем. Якщо ці кооперативні системи досліджувати поза їх некооперативним "оточенням", то можна і не виявити їх власну специфіку. Тобто спеціальний аналіз кооперативних систем неодмінно повинен переходити в загальний (виходити за рамки кооперативних систем і входити у сферу систем некооперативного порядку, зокрема державних і приватних).

Дане дослідження відбувається з метою формування основ компаративістської економічної теорії, тобто кооперативної компаративістської спеціальної галузі економічних знань і економічної теорії. Процес формування цієї науки повинен відбуватися у двох напрямках:

- формування основ елементарної кооперативної компаративістики, в центрі якої був би порівняльний аналіз різних кооперативних систем;

- вищої чи високої кооперативної компаративістики, в якій би робився порівняльний аналіз кооперативних систем з некооперативними, переважно з державними і власне приватними системами.

З іншого боку, є всі підстави виділити загальну кооперативну компаративістику і спеціальну. У першій порівняльний аналіз повинен бути загальним, а в другій – більш конкретним. Тобто загальна кооперативна компаративістика за своїм характером є абстрактною, а спеціальна – конкретною. Наш порівняльний аналіз кооперативних економічних систем більше наближений до вищого і до абстрактного. З одного боку, ми прагнемо кооперативну компаративістику розвивати як загальну, з іншого – як вищу кооперативну.

Державні, кооперативні і приватні економічні системи в перехідній вітчизняній економіці є, відповідно, квазічутливими, власне чутливими і гіперчутливими до зміни рівня регулювання. Тобто, в даному аспекті кооперативні системи також займають проміжне становище, вони є чутливішими до зміни рівня дерегулювання, ніж державна система і значно менш чутливі, ніж власне приватні системи (рис. 4-6). Це означає, що негативний економічний ефект внаслідок розвитку процесів дерегулювання в гіпердовготривалому ринковому періоді буде найменшим в державних системах, середнім – у кооперативних і найбільшим – у чистих приватних системах. У гіпердовготривалому ринковому періоді кооперативні системи (розглядаємо їх як синкретичні економічні системи без виділення їх внутрікооперативної специфіки) є традиційно чутливими (помірно чутливими) до зміни рівня дерегулювання, а державні і приватні – квазі- і гіперчутливими відповідно.

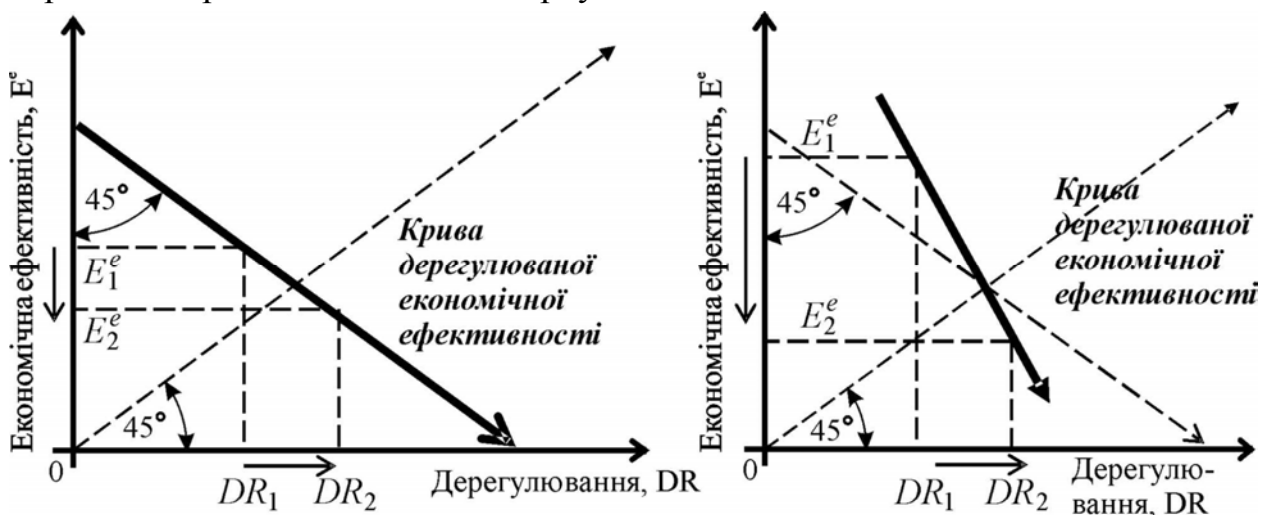

Рис. 5, 6. Чутливість кооперативних і гіперчутливість приватних економічних систем до зміни рівня дерегулювання (варіант гіпердовготривалого ринкового періоду)

Помірна чутливість кооперативних систем до зміни рівня дерегулювання означає, що на практиці дерегулювання необхідно обачніше реалізувати програми дерегулювання кооперативного сектора, ніж державного, оскільки негативні економічні ефекти цього процесу можуть бути значними (точніше кажучи, набагато значнішими, ніж у державному секторі). Це ще раз підтверджує необхідність формування диференційованої, а не синкретичної політики дерегулювання, яка повинна враховувати такий момент, як різну чут-

ливість різних систем до посилення дерегулювання і, як наслідок, різний обсяг негативного економічного ефекту.

На практиці економічного дерегулювання необхідно зважати на ту очевидну обставину, що ступінь чутливості різних кооперативних систем до зміни рівня дерегулювання (його посилення) є також різним в гіпердовготривалому ринковому періоді. Якщо зробити загальний порівняльний аналіз адміністративних, перехідних і розвинених кооперативних систем, можна зробити такий висновок. Адміністративні, перехідні і розвинені кооперативні системи є, відповідно, квазічутливими, власне чутливими і гіперчутливими до зміни рівня дерегулювання. Найгостріше на його зміну реагують саме розвинені кооперативні системи, а найслабше – адміністративні. Перехідні економічні системи за цим параметром їх розвитку і функціонування належать до проміжних. Вони мають середню (помірну) чутливість до зміни рівня дерегулювання, а не значну чи гіперзначну, як, відповідно, адміністративні і розвинені (рис. 7-9).

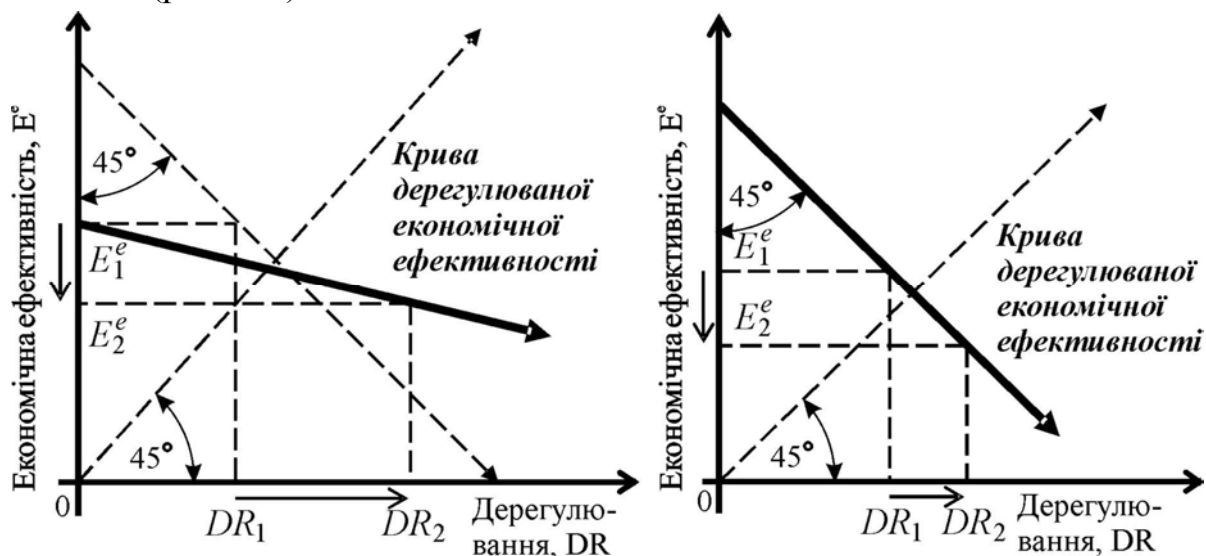

Рис. 7, 8. Квазічутливість адміністративних і чутливість перехідних кооперативних систем до зміни рівня дерегулювання (варіант гіпердовготривалого ринкового періоду)

Різний ступінь чутливості кооперативних систем до зміни рівня дерегулювання є відображенням різного ступеня їх початкової регульованості.

Адміністративні системи кооперативного порядку є, як відомо, гіперрегульованими, тому навіть значна їх дерегулювання в гіпердовготривалому ринковому періоді не призводить до значного зниження рівня економічної ефективності. Негативний економічний ефект в таких системах є досить незначним (помірним). Сучасні вітчизняні перехідні економічні системи – це вже системи зі значно меншим рівнем державного регулювання, оскільки в період 1991-2000 рр. вони вже були значно дерегульовані. У таких системах в гіпердовготривалому ринковому періоді також формується негативний економічний ефект, але він за своєю величиною буде вже значно більшим, ніж в адміністративних кооперативних системах. У перехідних кооперативних системах негативний економічний ефект не дуже значний, тому за певних умов можна ще продовжувати практичну реалізацію політики дерегулювання.

Виникає закономірне запитання: якщо в гіпердовготривалому ринковому періоді у кооперативних системах внаслідок реалізації відповідної політики дерегулювання формується вже значний негативний економічний ефект, то чи варто взагалі продовжувати цю дерегулювання, а якщо продовжувати, то в яких масштабах чи межах? Відповісти на це запитання конструктивно і конкретно можна лише тоді, коли ми виведемо науковий аналіз за рамки гіпердовготривалого (власне гіпердовготривалого) періоду і розглянемо функціонування певної кооперативної системи на всьому проміжку гіпердовготривалого ринкового періоду і визначимо основну умову гіпердовготривалої дерегулювальної рівноваги цієї системи. Можна вважати, що кооперативна економічна система перебуває у стані гіпердовготривалої дерегулювальної рівноваги тоді, коли позитивні економічні ефекти дерегулювання в короткотривалому ринковому періоді зрівноважуються з негативними в гіпердовготривалому ринковому періоді, тобто

$$E_{e-p}^{sp} = E_{e-n}^{hlp},$$

де E_{e-p}^{sp} і E_{e-n}^{hlp} – позитивний і негативний економічний ефект, відповідно, в короткотривалому і гіпердовготривалому ринкових періодах. Виходимо з того, що у власне довготривалому ринковому періоді дерегулювання ніяк не впливає на рівень економічної ефективності функціонування певної кооперативної системи, тобто і негативний, і позитивний економічні ефекти або дорівнюють нулю, або зрівноважують вже один одного.

Дерегулювання кооперативних (або будь-яких інших) економічних систем можна продовжувати доти, поки дерегулювальна дисрівновага є ще позитивною або переводиться в дерегулювальну рівновагу, що описується наведеним вище простим рівнянням, тобто коли

$$E_{e-p}^{sp} > E_{e-n}^{hlp}.$$

Коли ж дерегулювальна дисрівновага економічної системи досягає стану рівноваги або перетворюється в негативну дисрівновагу, за якої негативні економічні ефекти в гіпердовготривалому ринковому періоді вже починають перевищувати їх позитивні економічні ефекти, тобто

$$E_{e-p}^{sp} < E_{e-n}^{hlp},$$

то дерегулювання в гіпердовготривалому ринковому періоді потрібно негайно зупиняти. Практика дерегулювання повинна "згортатися" до нуля або навіть за значної негативної регулювальної дисрівноваги трансформуватися у практику посилення регулювальних процесів. Тобто економічна політика щодо кооперативного сектора національної мікроекономічної системи повинна змінюватися на прямо протилежну – програми дерегулювання в умовах існування негативної дерегулювальної дисрівноваги повинні змінюватися програмами регулювання, точніше ререгулювання.

На нашу думку, подальше дерегулювання кооперативного сектора вітчизняної економіки може призвести до значних економічних втрат. Щоправ-

да, деякі економісти вважають, що економічні втрати, яких зазнає кооперативний сектор вітчизняної економіки внаслідок продовження політики подальшого дерегулювання, будуть збалансовані або навіть "покривлені" з "плюсом" економічними вигодами в некооперативному секторі економіки. Тобто, якщо держава перестане підтримувати неефективний (менш ефективний) кооперативний сектор, то тим вона сприяє раціональному перерозподілу ресурсів і доходів між кооперативною і некооперативною сферами національної економіки на користь останньої, що піднімає загальний рівень ефективності функціонування національної мікроекономічної системи.

Такий погляд і такий висновок є справедливим лише за умови, якщо брати до уваги лише економічну ефективність функціонування національної мікроекономічної системи і лише у короткотривалому чи власне довготривалому ринковому періоді її функціонування і розвитку. За такої умови подальше посилення рівня дерегулювання кооперативного сектора економіки, завдавши певних економічних втрат останньому, позитивним чином вплине на загальну економічну ефективність функціонування національної мікроекономічної системи загалом. Однак лише з позицій власне економічної ефективності функціонування останньої і тільки в короткотривалому ринковому періоді. Соціальна і соціально-духовна ефективність функціонування національної мікроекономічної системи не лише не підвищуватиметься, але й знижуватиметься.

Соціальна ефективність функціонування певної економічної системи знаходить своє відображення в ступені задоволення матеріальних потреб як певного колективу, так і суспільства загалом. Виділяють два типи соціальної ефективності. Тип перший – чиста соціальна ефективність, яка, з точки зору кількісної, може бути представлена як співвідношення абсолютних чи відносних обсягів виробництва споживчих товарів і послуг, а також економічних витрат соціального порядку, тобто тих витрат, які прямо чи опосередковано спрямовані на задоволення матеріальних потреб людей: прямо – коли вони певні потреби задовольняють безпосередньо, а опосередковано – коли вони здійснюються з метою виготовлення певних споживчих товарів і послуг, тобто

$$E_s^n = \sum P_s : \sum C_s$$

або

$$E_s^n = dP_s : dC_s,$$

де: E_s^n – чиста соціальна ефективність функціонування певної економічної системи; P_s – блага і послуги соціального порядку (споживчі товари і послуги); C_s – соціальні витрати (прямі або непрямі, тобто, валові соціальні витрати).

Прямыми соціальними витратами ми називаємо ті витрати, які безпосередньо пов'язані з задоволенням певних соціально-матеріальних потреб. Як правило, прямі соціальні витрати – це певна частина валового грошового доходу з відповідним цільовим використанням. Непрямыми соціальними витратами називають ту частину економічного грошового доходу, яка спрямована

на виготовлення певних споживчих товарів. Разом прямі і непрямі соціальні витрати становлять валові соціальні витрати, внаслідок чого ми маємо в даному випадку таку структуру валових соціальних витрат:

$$\sum_{i=1}^n C_s^q = \sum_{i=1}^n C_s^d + \sum_{i=1}^n C_s^{nd},$$

де: C_s^q – валові соціальні витрати, C_s^d – прямі соціальні витрати, C_s^{nd} – непрямі соціальні витрати.

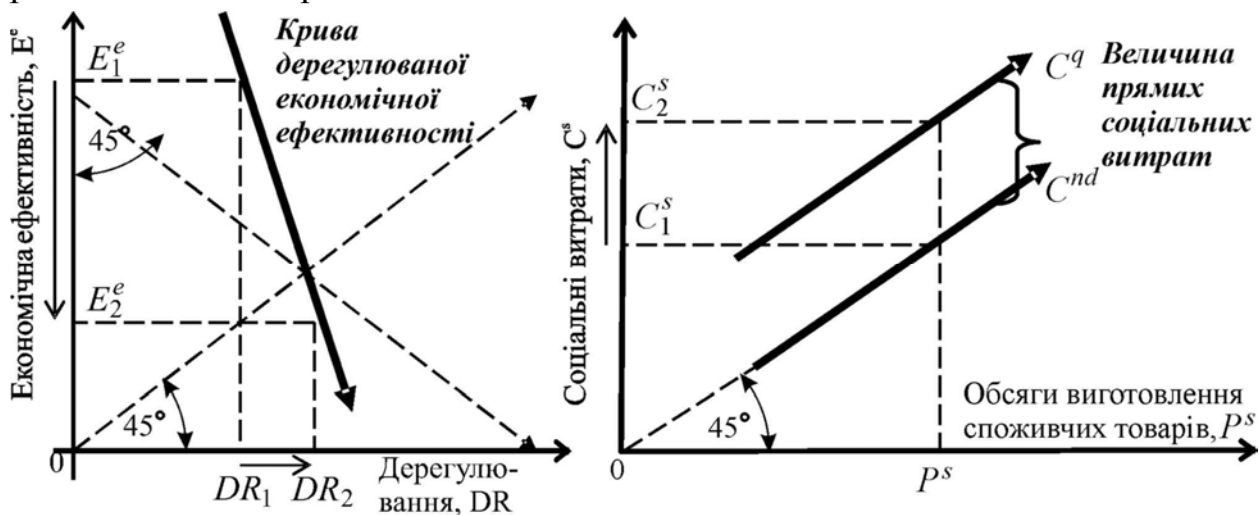

Рис. 9. Гіперчутливість розвинених (у країнах Заходу) кооперативних систем до зміни рівня дерегулювання (варіант гіпердовготривалого ринкового періоду)

Рис. 10. Криві соціальних витрат (варіант чистої екстенсифікації в короткотривалому ринковому періоді): C^q – валові витрати; C^{nd} – непрямі витрати

Непрямі соціальні витрати безпосередньо не впливають на обсяги виготовлених соціальних благ і послуг, тому криву валових соціальних витрат ми можемо отримати шляхом певного зміщення вгору кривої непрямих соціальних витрат (рис. 10). Прямі і непрямі соціальні витрати по-різному впливають на економічну ефективність функціонування певної економічної системи в короткотривалому ринковому періоді. Непрямі соціальні витрати позитивно впливають на економічну результативність функціонування економічних систем, оскільки вони збільшують (в умовах чистої екстенсифікації – прямопропорційно, так само прямопропорційно зростають обсяги виробництва споживчих товарів і соціальних витрат) обсяги виробництва споживчих товарів безпосередньо, а прямі – негативно, оскільки вони безпосередньо не акумулюються ні в споживчих товарах, ні в інвестиційних товарах) (рис. 11-12).

Цей протилежно спрямований вплив прямих і непрямих соціальних витрат на рівень економічної ефективності функціонування певної економічної системи найбільш виражено проявляється лише в короткотривалому ринковому періоді. У довготривалому і, особливо, гіпердовготривалому періоді характер залежності між вказаними параметрами може бути зовсім іншим.

Перший тип соціальної ефективності – чиста соціальна ефективність – перебуває у прямій залежності від обсягів непрямих соціальних витрат, тобто, від співвідношення між прямими (які жодних благ ще не створюють) і

непрямими (які створюють певні соціальні блага і послуги у формі тих чи інших споживчих товарів і послуг) соціальними витратами. Чим більшими є непрямі соціальні витрати, тим вищим буде рівень прямої соціальної ефективності, оскільки пропорційно (в умовах чистої екстенсифікації, звичайно) до зростання обсягів непрямих соціальних витрат зростатимуть і обсяги виготовлених соціальних благ. Елементарна формула чистої соціальної ефективності має такий вигляд:

$$E_s^n = \sum_{i=1}^n P_s^i : \sum_{i=1}^n (C_s^{nd} + C_s^d) \quad \text{або} \quad E_s^n = dP_s : d(C_s^{nd} + C_s^d),$$

де E_s^n – чиста соціальна ефективність функціонування певної економічної системи в короткотривалому ринковому періоді.

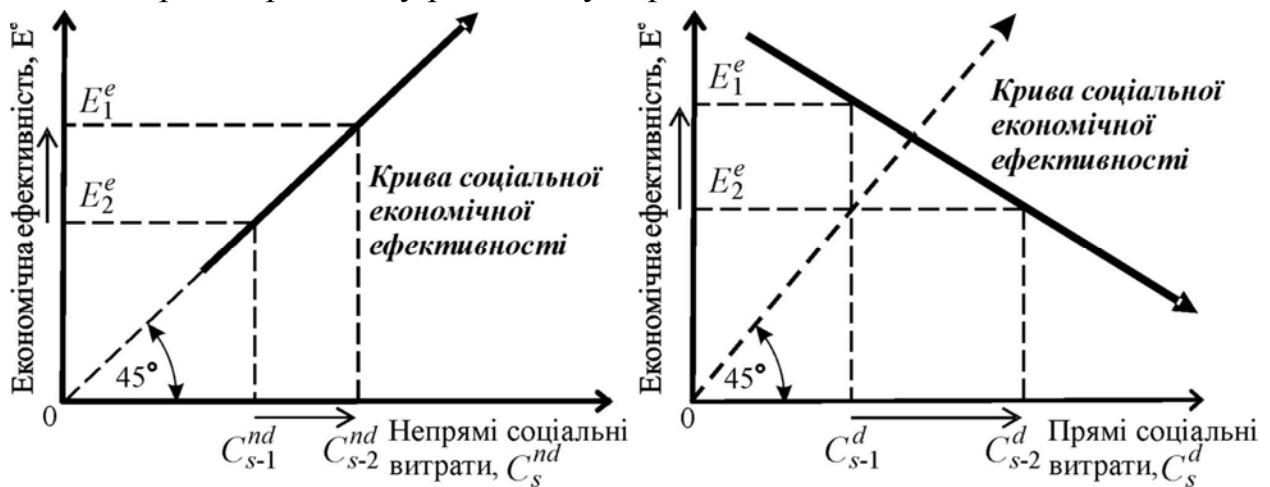

Рис. 11, 12. Позитивний вплив непрямих і негативний вплив прямих соціальних витрат на економічну ефективність функціонування певних економічних систем у короткотривалому ринковому періоді (варіант чистої екстенсифікації)

Чиста соціальна ефективність відображає елімінований вплив загальних (валових) соціальних витрат на обсяги виробництва соціального порядку (споживчі товари і послуги). На відміну від неї другий тип соціальної ефективності – валова соціальна ефективність – відображає вплив соціальних витрат (як прямих, так і непрямих, тобто валових) на обсяги виробництва не тільки соціальних, але й економічних благ в їх широкому розумінні. Не заглиблюючись у дану проблему, відзначимо лише, що в короткотривалому ринковому періоді вплив соціальних витрат на обсяги економічної діяльності, а отже, і на загальну економічну ефективність функціонування певної економічної системи може бути і, як правило, є негативним. Зумовлено це тим, що в короткотривалому ринковому періоді соціальні витрати прямого порядку розглядаються лише як певний виток із загальних економічних витрат, на їх величину зменшуються останні, а отже, й пропорційно зменшуватимуться і обсяги виробництва економічних благ (рис. 13).

Загальна формула валової соціальної ефективності виглядає так:

$$E_s^q = \sum (P_e^q + P_s^q) : \sum (C_e^q + C_s^q),$$

де: E_s^q – валова соціальна ефективність функціонування певної економічної системи; P_e^q – валові (загальні) економічні обсяги виробництва; P_s^q – валові соціальні обсяги виробництва; C_t^q – валові економічні витрати; C_s^q – валові соціальні витрати.

Валова соціальна ефективність у короткотривалому ринковому періоді має тенденцію до зниження через негативний вплив на обсяги виробництва певних соціальних витрат. За своїм характером валова соціальна ефективність є фактично соціально-економічною ефективністю, оскільки вона відображає зв'язок між витратами як соціального, так і економічного порядку, а також результатами функціонування певної економічної системи як економічного, так і соціального порядку. Такий синтетичний характер показника валової соціальної ефективності завуальовує вплив власне соціальних витрат на результативність функціонування певної економічної системи. У ньому результативність функціонування певної економічної системи розглядається як результат сукупної дії як економічних, так і соціальних факторів, як економічних, так і соціальних витрат. Вияв впливу власне соціальних факторів на результативність функціонування економічної системи вимагає здійснення процедури елімінації впливу власне економічних факторів.

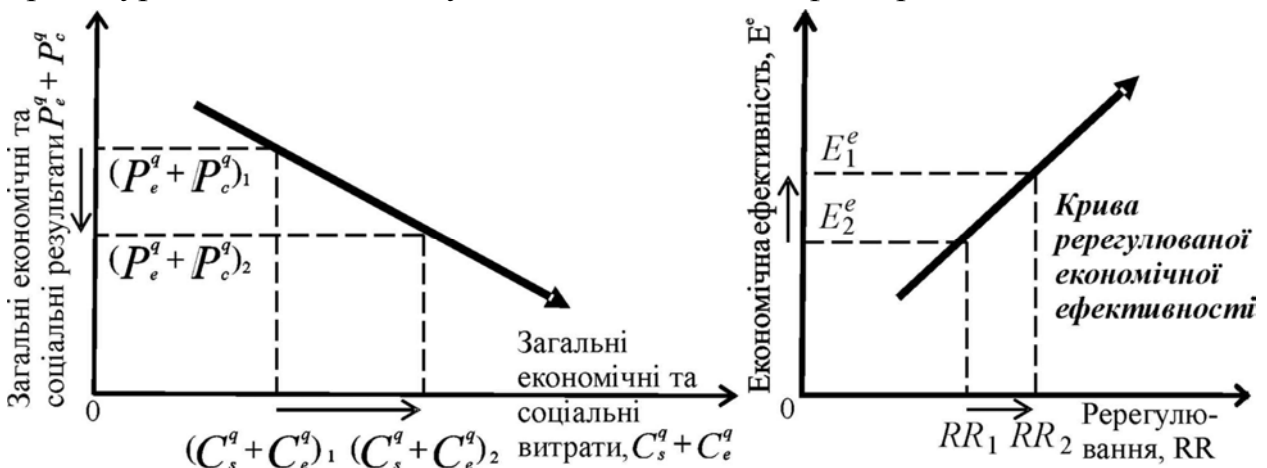

Рис. 13. Крива валової соціальної ефективності (соціально-економічної) в короткотривалому ринковому періоді (варіант чистої детенсифікації)

Рис. 14. Економічна ефективність ререгулювання кооперативних систем в короткотривалому ринковому періоді (варіант чистої екстенсифікації)

Таким чином, підсумовуючи сказане вище, зазначимо, що національні перехідні кооперативні економічні системи за ступенем початкового регулювання переважно є помірно регульовані і власне чи середньо чутливі до зміни рівня дерегулювання (її поглиблення), також вони вступили в "зону" негативної дерегулювальної дисрівноваги, а тому політику їх подальшого дерегулювання необхідно не тільки призупинити, але й змінювати на прямо протилежну – практичну реалізацію державних програм їх ререгулювання. Ця ререгулювання кооперативного сектора економіки неоднозначно впливає на ефективність функціонування цього сектора і національної мікроекономічної системи загалом. Вона, без сумніву, сприяє підвищенню рівня економічної

ефективності функціонування кооперативної економічної системи, особливо в короткотривалому ринковому періоді. Однак, на думку деяких фахівців, таке дерегулювання негативно впливає на результативність функціонування національної мікроекономічної системи загалом. Вважається, що ререгулювання супроводжується певною монополізацією кооперативного сектора і формує потенційну монополію, яка штучно створює сприятливий режим для функціонування кооперативного сектора економіки і цим створює певні перешкоди на шляху раціонального перерозподілу ресурсів в національній мікроекономічній системі. Така уява відповідає дійсності лише за певних умов, на яких необхідно неодмінно зацентувати увагу.

По-перше, цей вплив на результативність функціонування національної мікроекономічної системи є негативним лише тоді, коли ререгулювання виходить за певні межі, є надмірною і виступає як гіперререгулювання. Гіперререгулювання деформує національну систему розподілу ресурсів. Вона формує надлишковий розподіл ресурсів в кооперативний сектор вітчизняної національної мікроекономічної системи і, відповідно, недостатній розподіл в некооперативний, тобто в усі інші сектори національної мікроекономічної системи некооперативного порядку. В умовах такої гіперререгулювання кооперативний сектор економіки розвивається за рахунок некооперативного. У першому формуються надлишкові грошові доходи (щодо чистого конкурентного рівня), а в другому, навпаки, – недостатні.

Сучасна економічна теорія вважає, що так званий нормальний (об'єктивно обумовлений, найраціональніший і найефективніший з погляду результатів функціонування національної мікроекономічної системи загалом) рівень грошових доходів формується лише в такій конкурентній ринковій системі, яка є близькою до чистої чи абсолютно чистої конкурентної системи. Будь-яке відхилення від цієї об'єктивної передумови означає, що система розподілу ресурсів і доходів є деформованою, і вона здійснюється на користь лише певної сфери національної мікроекономічної системи. Навіть за незначної монополізації вигоди певної економічної системи починають перевищувати шкоду, що формується в інших сферах національної економіки. У контексті нашого аналізу економічна вигода, що формується в умовах гіперререгулювання кооперативного сектора економіки, є меншою, ніж недоотриманий дохід (вмінені витрати) в інших некооперативних секторах. Ми тут фактично розглядаємо ту економічну ситуацію, коли в кооперативному секторі вітчизняної економіки в умовах гіперререгулювання починає формуватися так званий вмінений грошовий дохід, під яким ми розуміємо нездійснені економічні витрати.

По-друге, ререгулювання, яка виходить за певні межі, негативно впливає на результативність функціонування національної мікроекономічної системи, занижує її. Однак такий висновок є справедливим, якщо мова йде про власне економічні аспекти виміру рівня результативності функціонування національної мікроекономічної системи. Економічна ефективність функціонування національної мікроекономічної системи загалом занижується. Однак це не означає, що занижується рівень її соціально-економічної і соціально-ду-

ховної ефективності. Зазвичай остання в умовах гіперререгулювання зростає, що робить допустимим процес певної гіперререгулювання кооперативних систем.

По-третє, аналіз впливу процесів ререгулювання кооперативного сектора економіки на ефективність функціонування національної мікроекономічної системи необхідно робити в контексті того чи іншого ринкового періоду. У короткотривалому ринковому періоді ререгулювання сприяє формуванню позитивних економічних ефектів, особливо якщо її оцінювати з позицій інтересів розвитку власне кооперативного сектора вітчизняної економіки (рис. 14).

У гіпердовготривалому ринковому періоді зв'язок між рівнем економічної ефективності і ступенем ререгулювання стає негативним, від'ємним. Загалом економічна система перебуває у стані ререгулювальної рівноваги, коли позитивні ефекти ререгулювання зрівноважують її негативними ефектами, тобто коли

$$E_{rr}^p = E_{rr}^n \text{ або } (E_2^e - E_1^e) = (E_1^e - E_2^e).$$

IV. Висновки

Як бачимо, ререгулювання кооперативних економічних систем не потрібно оцінювати однозначно, оскільки вона може мати як позитивний, так і негативний економічний ефекти, залежно, в якому ринковому періоді вона відбувається і в якому ринковому періоді ми робимо її науковий аналіз.

Економічна теорія і практика господарювання часто лише позитивно оцінюють ререгулювання, оскільки очевиднішими є її позитивні економічні ефекти в короткотривалому ринковому періоді. За межі цього періоду ми виходимо дуже рідко і тому висновок, який формулюється в рамках функціонального аналізу, дуже часто абсолютизується, розглядається як такий, що є справедливим у будь-якому ринковому періоді.

УДК 336:76

*Проф. О.Д. Вовчак, д-р екон. наук;
аспір. О.І. Шамрай – Львівська КА*

ЧИННИКИ ТА УМОВИ ВИНИКНЕННЯ РИЗИКІВ У БАНКІВСЬКОМУ МІКРОКРЕДИТУВАННІ

Розглянуто передумови існування та чинники виникнення ризиків банківського мікрокредитування, висвітлено сучасні підходи до визначення кредитних ризиків у банківському мікрокредитуванні, окреслено їх класифікацію та напрями їх удосконалення

Ключові слова: мікрокредитування, кредитний ризик, чинники ризиків мікрокредитування, умови мікрокредитування.

Prof. O.D. Vovchak; post-graduate O.I. Schamraj – L'viv commercial academy

Factors and terms of origin of risks are in bank small crediting

Pre-conditions of existence and factors of origin of risks of the bank small crediting are considered, the modern going is reflected near determination of credit risks in the bank small crediting, outlined their classification and directions of improvement.